basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

MOPITLO/PHUPU 2026

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 10.

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, KAROLO YA A)
- Meputso ya 0–50 e arotšwe ka magato a mahlano a ditlhalošo
- Mo go diteng, polelo le mongwalelo, le legato le lengwe le le lengwe la magato a ditlhalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. **MEPUTSO YE 30**	**Legato la godimo**	**28–30**	**22–24**	**16–18**	**10–12**	**4–6**
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. - Dikgopolo ke tša go laetša bohlale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Peakanyo le tlemagano ke tšeo di ikgethilego mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotsebotse. -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotsebotse mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dikaone mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba. -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boitlhamelo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane.	-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu. -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše. -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša. -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo.
	Legato la fase	**25–27**	**19–21**	**13–15**	**7–9**	**0–3**
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo. -Dikgopolo ke tša go laetša bohlale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotse. -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotse mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse. -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Molekwa o tšwele tseleng. -Dikgopolo di hlakahlakane. -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago.	-Ga go bolelwe selo ka hlogo yeo e filwego. -O tšwele tseleng kudukudu. -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane.

POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano Kgetho ya mantšu. Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto **MEPUTSO YE 15**	**Legato la godimo**	**14–15**	**11–12**	**8–9**	**5–6**	**0–3**
		-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi. -Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša. - Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e na le maatla, ya segalo sa maleba. -Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae. -Polelo e beakantšwe gabotsebotse.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale. -Segalo ke sa maleba. -Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya polelo ke ya motheo. -Segalo le mošito ga se tša maleba. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudu.	-Polelo ga e kwešišagale. -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale.
	Legato la fase	**13**	**10**	**7**	**4**	
		-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla. - Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari.	-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi. -Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi. -Diphošwana tša popopolelo le mopeleto ke tše nnyane -Polelo e beakantšwe gabotse.	-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo. -Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo.	-Polelo ga e kgotsofatše -Ga go phapantšho ya mafoko. -Tlotlontšu ga se ye kaalo.	
SEBOPEGO Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko. **MEPUTSO YE 5**		**5**	**4**	**3**	**2**	**0–1**
		-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo. -Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo. -Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo.	-Tatelano ya tšwetšopele ya dintlha ke ye botse. -Tlemagano ya dintlha le dikgopolo ke ye botse. -Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe.	-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe. -Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse. -Taodišo e a kwagala.	-Dintlha tša maleba ga se tše kae. -Mafoko le ditemana di na le diphošo. -Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi.	-Dintlha tša maleba ga di gona. -Mafoko le ditemana di fošagetše. -Taodišo ga e kwagale.

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO -Go araba dipotšišo le dikgopolo. -Tatelano le peakanyo ya dikgopolo. -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano. **MEPUTSO YE 15**	**13–15**	**10–12**	**7–9**	**4–6**	**0–3**
	-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. - Dikgopolo ke tša go laetša bohlale, tša go hlohla mabjoko. -Tsebo ke ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa.	-Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. –Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae.	-Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane. -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša. -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana.	-Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane. - Melao ya sebopego ga se ya šomišwa ka tshwanelo. -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa.	-Karabo ya gagwe ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa. -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Ditaba di hlaloša gannyane. -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona.
POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya mantšu. Maswao le mopeleto. **MEPUTSO YE 10**	**9–10**	**7–8**	**5–6**	**3–4**	**0–2**
	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse. - Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse. -Tlotlontšu ke ye ntši. - Diphošo ga se tše dintši.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Diphošo tša popopolelo ga se tše dintši. -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego. -Diphošwana tšeo di lego gona ga di fetoše molaetša.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo. -Tlotlontšu ga se ye ntši -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane. -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le gannyane. -Molaetša ga o tšwelele le gannyane.

ELA HLOKO:

- Dintlha tšeo di filwego ka tlase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe ke tša go hlahla baswai fela.
- Kwešišo ya molekwa ya hlogo yeo a e kgethilego e elwe šedi le ge dintlha tša gagwe di fapana le tše di filwego.

KAROLO YA A: DITAODIŠO

POTŠIŠO YA 1

Balekwa ba ngwale taodišo ya mantšu a 400–450 ka hlogo e tee ya tše di filwego. Ba ka ngwala ka mehuta ye e latelago ya ditaodišo: Taodišokanegelo, taodišotlhaloši, taodišokgadimo, taodišokahlaahlo, taodišongangišano goba tswalano ya tšona.

1.1 **Letšatši leo, ke ile ka lemoga gore go thaba kudu go tla le go lla**

Go letetšwe gore molekwa a anege ka fao tiragalo ya lethabo e ilego ya feleletša ka manyami. **[50]**

1.2 **Se sephiri, ke tla hwa naso**

Go letetšwe gore molekwa a anege ka sephiri se se itšego se a ipoditšego gore a ka se tsoge a se boditše motho. **[50]**

1.3 **Ditšo tša Maafrika-Borwa di timelela letšatši ka letšatši**

Go letetšwe gore molekwa a laetše ka mokgwa wo ditšo tša Maafrika-Borwa di timelelago ka gona. **[50]**

1.4 **Ge nkabe nako e boela morago …**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše mabaka/ditiragalo tše di dirago gore a dume ge nkabe nako e boela morago. **[50]**

1.5 **Mathata, lepheko la katlego bophelong**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše mahlakore a mabedi a go laetša ka moo mathata a ka bago lepheko katlegong ya motho le ka moo motho a ka atlegago le ge a na le mathata. **[50]**

1.6 **Barutwana ba swanetše go dumelelwa go šomiša dillathekeng go ithuta ka diphapošeng. Dumela goba o ganetše.**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše lehlakore la go dumela goba la go ganetša. Ka lehlakoreng la go dumela a laetše ka fao tšhomišo ya dillathekeng ka phapošeng e ka holago barutwana dithutong ka gona mola ka lehlakoreng la go ganetša a tšweletša ditlamorago tše mpe tša go šomiša dillathekeng ka phapošeng. **[50]**

Tlhathollo ya ditšweletšwa tša go bonwa e akaretša mehuta ya ditaodišo ka moka. Molekwa o ikgethela seswantšho gomme a ngwala taodišo ka mohuta woo a o nyalantšhago le seswantšho seo.

1.7 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya se se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. A laetše ka fao go lego bohlokwa gore batho ba bagolo ba hwetše thušo go tšwa go batho ba bangwe. **50]**

1.8 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya se se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. A laetše gore motho ge a wele/a šitilwe o swanetše go tsoga a tšwele pele ka bophelo. **[50]**

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 50

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO

POTŠIŠO YA 2

2.1 LENGWALO LA SEGWERA

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:
Go letetšwe gore molekwa a ngwalele malome wa gagwe lengwalo la go mo lebogiša mabapi le go hwetša thušo ya mašeleng a go tšwetša temo ya gagwe pele.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa
- Sebopego le botelele e be tša maleba.
- Atrese e be e tee fela (ya mongwadi/moromedi).
- Letšatšikgwedi le ngwalwe ka tlase ga atrese.
- Madume e be a maleba.
- Matseno e be a makopana.
- Diteng e be tša maleba, tša go lebogiša malome.
- Retšistara le polelo e be tša go hlompha le go lokologa.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Mafelelo/Bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka mokgwa wa setlwaedi.
  Mohlala: Ke nna
- Mongwadi wa lengwalo ga se a swanela go ngwala leina le sefane eupša leina la gagwe fela goba sereto.
  Mohlala: Semakaleng/Napšadi **[25]**

2.2 EMEILE

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:
Go letetšwe gore molekwa a ngwale emeile a kgopele madulo.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa
- Sebopego le botelele e be tša maleba.
- Go tšweletšwe atrese ya emeile ya moromelwa.
- Go tšweletšwe hlogo ye e laetšago lebaka la go romela emeile.
- Madume/matseno e be a makopana a semmušo.
- Diteng e be tša maleba tša go kgopela madulo.
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Segalo e be sa maleba.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Mafelelo/bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka mokgwa wa semmušo
  Mohlala: Wa lena
  Ledwaba MN **[25]**

2.3 TŠA BOPHELO BJA MOHU

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:
Go letetšwe gore molekwa a bontšhe gore mohu o belegwe ka ngwaga wa 1950/1951 le gore o thomile go šoma neng bjalo ka mootledi wa dilori.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa
Go tšweletšwe tše di latelago:

- Leina le sefane tša mohu.
- Batswadi ba mohu.
- Lefelo le mohu a belegetšwego go lona.
- Letšatši la matswalo a mohu.
- Dithuto tše mohu a di fihleletšego.
- Mošomo wa mohu wa go otlela dilori.
- Ditiro tše botse tše mohu a gopolwago ka tšona.
- Letšatši le a hlokofetšego ka lona.
- Se se hlotšego lehu la gagwe.
- Meloko ya kgauswi yeo mohu a e tlogetšego.
- Lefoko la taelo
  Mohlala:
  Mohu a ka laelwa ka leinatheto/moeno:
  Robala ka khutšo Mogošadi/Mokone.
- Retšistara le polelo e be tša go hlompha.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Go ngwalwe ka motho wa boraro, ka lebaka le le fetilego. **[25]**

2.4 POLEDIŠANO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:
Go letetšwe gore molekwa a tšweletše poledišano gare ga Molatelo le mmagwe, Mologadi mabapi le go latela tumelo ye Molatelo a e ratago.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Maina a batho bao ba boledišanago (Molatelo le Mologadi) a tšweletšwe ka letsogong la nngele, a latelwe ke leswao la dikgorwana.
- Tirišo ya mantšu a ka mašakaneng e dumeletšwe.
- Mmadi a kgone go kwešiša sererwa ge a e bala.
- Bakgathatema ba boledišane ka tše di amanago le sererwa fela.
- Diteng di tšweletše poledišano mabapi le tumelo ye Molatelo a ratago go e latela.
- Ba laetše tsebo ye e tseneletšego ya polelo, go swana le: polelo ya go hlalefetša, dikamano tša maatla, mekgwa ya lephelo, phedišano le setšo mabapi le ditokelo tša botho.
- Go be le matseno le mafelelo a maatlakgogedi. **[25]**

2.5 ATHIKELE/TAODIŠWANA YA KURANTA

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:
Go letetšwe gore molekwa a tšweletše maikutlo a gagwe mabapi le bana ba ba sa iphego nako ya go raloka ka ge ba phela ba lebeletše didirišwa tša mararankodi a theknolotši.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego, Mohlala:
  Leina la kuranta, letšatši, letšatšikgwedi. (Lehlabile, Labone, Phupu 28 2026).
  Hlogo (Mabapi le bana ba ba sa iphego nako ya go raloka.)
  Leina la mmegi: Modiba SE
- Go tšweletšwe hlogo ya taba yeo e begelago babadi ka seo se anegwago.
- Hlogo ya taba e be yeo e gogago mahlo a babadi.
- Go be le dihlogo tša dikgopolotlaleletšo le temana yeo e hlahlago le go godiša kgahlego go hlatholla kanegelokgolo.
- Kanegelo e tšweletšwe ka ditemana tše pedi goba tše tharo tše dikopana.
- Ditemana tše dingwe di hlaloše diteng, mola tše dingwe di hlaloša ditaba tša bokamorago.
- Tsopolo goba tšhišinyo e ka šomišwa bjalo ka temana ya mafelelo ya go tswalela.
- Polelo e be ye e tsošago maikutlo le go hlohleletša.
- Mafelelong go tšweletšwe leina le boitsebišo bja motho yo go ka ikgokaganywago le yena mabapi le tshedimošo ya tlaleletšo.

Diteng di tšweletše tše di latelago:

- Ditemana di tšweletšwe ka diripa tše tharo:
- Matseno a tšweletše bothata.
- Mmele o tšweletše kgodišo ya bothata.
- Thumo e akaretše bothata gomme e tliše tharollo le ditšhišinyo.
- Segalo e be se se fodilego.
- Retšistara e be ya semmušo.
- Ditaba e be tše di kgodišago. **[25]**

2.6 **DITSHWAYATSHWAYO**

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa
Go letešwe gore molekwa a ngwale ditshwayatshwayo a laetše tše a ipshinnego ka tšona le tše a sego a ipshina ka tšona lefelong le la go jela.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa
- Go tšweletšwe leina la lefelo la go jela.
- Ngwala ka motho wa pele.
- Ngwala ka lebaka le le fetilego.
- Mahlaodi le mantšu ao a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo a dirišwe.
- Retšistara le polelo e be tša mehleng.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Tšweletša dintlhakgolo ka boripana.
- Kanego ya ditaba ka moka ga e nyakege, šiela moanegelwa go ikgopolela le go ikagela seswantšhokgopolo sa lefelo leo.
- Anega ka tsela yeo e ka dirago gore moanegelwa a kgolwe.

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 50
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 100